

Din istoria Universității interbelice: inaugurarea „Palatului” Facultății de Drept

DAN CONSTANTIN MĂȚĂ

Cuvinte cheie: corp academic, infrastructură, activități didactice

Începând cu data de 26 octombrie 1860 Facultatea de Drept a funcționat, alături de celelalte facultăți componente ale Universității din Iași, în clădirea cumpărată de la Ruxandra Roznovanu. Cu toate că a suferit unele modificări importante pentru a-l face cât mai util în raport cu scopul dobândit¹, edificiul de lângă Spitalul Sfântul Spiridon și-a arătat destul de repede limitele. Cele 26 de încăperi aflate la parterul și etajul clădirii erau ocupate nu doar de cele trei Facultăți (ulterior din anul 1879, patru) ale Universității, dar și de Bibliotecă, Muzeul de pictură și Școala de Arte Frumoase.

Deși statisticile din această perioadă de început variază și sunt aproximative², se poate recunoaște în Facultatea de Drept beneficiara celui mai mare număr de cursanți, fie ei studenți ordinari sau doar audienți. Această realitate a îngreunat situația locativă a Facultății. La aproape nouă ani de la inaugurarea Universității, profesorii Facultății de Drept, reuniți în Consiliu, au redactat un amplu raport cu privire la starea studiilor și dificultățile întâmpinate. Cel de-al treilea punct al acestei importante dări de seamă din zorii instituției noastre se ocupă de local: „Toate trei facultățile din această Universitate nu au decât patru săli pentru prelegeri. Puteți a vă imagina D-le Rector cu câtă incomoditate pentru profesori și pentru studenți. Aceștia din urmă mai cu seamă sunt siliți a pierde câte o oră sau și două inutil între prelegerile lor, neputându-se combina altmintrele ore între profesori spre a face toți prelegerile lor numai în aceste săli. În localul Universității mai avem și biblioteca [...] și școala de

¹ Reparațiile și modificările au fost executate pe durata a câtorva ani de sub îndrumarea profesorului Ștefan Emilian și arhitectului orașului, Carol Cugler (Dumitru Ivănescu, *Baza materială a Universității: Palatul universitar de la Copou*, în Gheorghe Iacob, Alexandru-Florin Platon (coordonatori), *Istoria Universității din Iași*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p. 245).

² Leonidas Rados, *Studenții Universității (1860-1914)*, în Gheorghe Iacob, Alexandru-Florin Platon (coordonatori), *op. cit.*, p. 184.

pictură. În această privință au urmat mai multe raporturi către Minister. Până acum însă nu am obținut nici un rezultat³.

Față de această situație, Facultatea de Drept avea toate motivele să se declare încrezătoare în construcția Palatului Universitar de la Copou, inaugurat la 21 octombrie 1897⁴. Cele două edificii nu suportă comparație, noua clădire având 214 săli și o Aulă cu 300 locuri⁵. Repartizarea acestor săli între cele trei Facultăți aflate în noua construcție a avut la bază și alte criterii decât numărul studenților, astfel că într-o perioadă scurtă de timp Facultatea de Drept a fost pusă din nou în fața dificultăților generate de spațiul insuficient⁶. Alături de creșterea constantă a numărului de studenți, un alt element care a destabilizat echilibrul locativ urmărit de conducerea Facultății a fost și debutul programului de studii doctorale, în anul universitar 1907/1908. Peste puțin timp, aproape 200 de cursanți⁷ s-au înscris pentru a urma aceste studii, atât în ramura juridică, cât și în aceea a științelor de stat⁸. Prin adresa nr. 328 din 13 decembrie 1908, decanul Facultății, profesorul Matei B. Cantacuzino, informa Rectoratul că „odată cu înființarea cursurilor de doctorat este neapărată necesitate de 2 săli cu mobilierul lor” și „o sală pentru bibliotecă cu mobilierul trebuitor” solicitându-se a se interveni „la locul în drept pentru împlinirea lor”⁹.

Rezolvarea găsită a fost, însă, una de compromis și aflată sub semnul provizoratului. În toamna anului 1909, Facultatea a fost anunțată că s-au găsit două camere „pentru cursul de Doctorat” într-o casă particulară de lângă Universitate, dar că acestea vor fi disponibile doar cu începere din ziua de 23 aprilie a anului viitor¹⁰. La jumătatea lunii octombrie 1910, Rectoratul anunța că

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași [în continuare S.J.A.N. Iași], fond Facultatea de Drept, dosar nr. 7/1869, *Raport al Consiliului Facultății de Drept către Rectorul Universității din Iași cu privire la starea studiilor și despre necesitățile și dificultățile întâmpinate din data de 30 septembrie 1869*, f. 26 (verso).

⁴ Ion Agrigoroaiei, Ion Toderașcu, *Noul Palat Universitar de la Copou, 100 ani de la inaugurare*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, pp. 13-15.

⁵ Dumitru Ivănescu, *op. cit.*, p. 249.

⁶ În situația întocmită de intendentul Universității, la data de 15 iunie 1898, Facultatea de Drept se afla în partea de nord a Palatului Universitar la etajul al III-lea și cuprindea următoarele săli: „157. cameră clasă; 158. idem; 159. cameră cancelarie 1 masă 6 scaune; 160. cameră deșartă; 161. cameră clasă; 162. antret *Rectoratului*; 163. cameră ședință; 164. cameră cancelarie; 165. cameră secretar; 166. cameră arhivă” (*Tablou de toate camirile ce se cuprinde noul Palat al Universității și anume fiecare cu numărul ei* în Ion Agrigoroaiei, Ion Toderașcu, *op. cit.*, p. 71).

⁷ Leonidas Rados, *op. cit.*, p. 194.

⁸ Gheorghe Cliveti, Adrian-Bogdan Ceobanu, *Programe de studii, Școli științifice*, în Gheorghe Iacob, Alexandru-Florin Platon (coordonatori), *op. cit.*, p. 184.

⁹ S.J.A.N. Iași, fond Facultatea de Drept, dosar nr. 109/1908-1909, Adresa nr. 328 din 13 decembrie 1908 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 201.

¹⁰ Idem, dosar nr. 112/1909, Adresa nr. 33 din 23 octombrie 1909 a rectorului Universității

pune la dispoziția Facultății Juridice „salonul cel mare din casele Grigoraș, care au fost afectate de Minister Universității”¹¹, dar la sfârșitul anului încă mai promitea reparații și amenajări „imediat ce timpul va permite”¹².

Este cunoscut faptul că în primii ani interbelici Universitatea din Iași a trebuit să facă față unei creșteri masive a numărului studenților generată și de nevoia de absorbție a tinerilor din provinciile unite, în special din Basarabia¹³. Din motive ce țineau de oportunitățile pregătirii juridice într-o societate aflată în plină consolidare instituțională, majoritatea tinerilor s-au îndreptat spre Facultatea de Drept. Fenomenul a agravat problema spațiului acestei Facultăți ajungându-se la începutul anului 1924 ca în sălile ei să încapă mai puțin de a zecea parte din numărul studenților înscriși și, în consecință, să nu țină nici un seminar¹⁴. Situația existentă îl determina pe rectorul Universității, dr. Al. Slătineanu, să prezinte Facultatea de Drept ca fiind „într-o stare de plâns”. Remarca nu poate fi apreciată ca exagerată dacă avem în vedere și prezentarea următoarelor date concrete: „Trei odăițe care servesc de săli de curs, o odaie mai mult închisă, plină cu cărți din care trei sferturi sunt inutilizabile (dragă doamnă - bibliotecă), fără sală de decanat, fără cancelarie de profesori – stând toți profesorii, secretarul facultății, diferiți funcționari unii peste alții, în două mici odăițe, așa de prezintă acest focar de jurisprudență”¹⁵.

Peste aproape un deceniu situația nu se ameliorase în nici un fel. Cu ocazia deschiderii anului universitar 1933/1934, rectorul Traian Bratu a prezentat și un detaliat raport cu privire la anul universitar precedent. Dincolo de nota optimistă a discursului, dată fiind prezența Regelui Carol al II-lea la acest moment inaugural, găsim o fidelă expunere a realității grație calităților de administrator a rectorului Bratu. Pentru toate facultățile s-a făcut o scurtă expunere care a scos în evidență insuficiența spațiului didactic în condițiile creșterii masive a numărului studenților. Iată cum erau văzute lucrurile în cazul Facultății de

către decanul Facultății de Drept, f. 46.

¹¹ Idem, dosar nr. 112/1909, Adresa nr. 553 din 14 octombrie 1910 a rectorului Universității către decanul Facultății de Drept, f. 8.

¹² Idem, dosar nr. 112/1909, Adresa nr. 756 din 1 decembrie 1910 a rectorului Universității către decanul Facultății de Drept, f. 26.

¹³ În anul universitar 1921/1922, numărul studenților basarabeni înscriși la Universitatea din Iași era de aproximativ 2000, din care 400-500 erau înscriși la Facultatea de Drept. A se vedea Ion Agrigoroaiei, *Studenți, Cămine, Cantine*, în Gheorghe Iacob, Alexandru-Florin Platon (coordonatori), *op. cit.*, p. 339.

¹⁴ *Adresa Rectoratului No. 415 din 27 ianuarie 1924 către Ministerul de Instrucție*, în *Anuarul Universității din Iași, 1924-1925*, Iași, Tipografia Coop. „T. M. Carpați”, 1925, p. 120.

¹⁵ Dr. Al. Slătineanu, *Situația Universității din Iași*, în *Anuarul Universității din Iași, 1924-1925...*, pp. 6-7.

Drept: „Fapt este că în decursul anului școlar trecut, *Facultatea de Drept* număra de 20 de ori atâția studenți înscriși, câți avusese în 1897, de 12 ori atâția studenți câți avusese în 1900 și chiar în 1910 și că, pentru 2.107 de studenți și 470 de studente, ea dispune de aceleași trei săli de cursuri ca și în 1897, fără săli de seminarii și de examene și cu biblioteca ei îngrămădită într-o singură cameră; a eliberat în acest an 285 diplome de licență, aproape de trei ori cât numărul total al studenților ei de acum 36 ani”¹⁶.

Ideile propuse de-a lungul timpului pentru rezolvarea cazului locativ al Facultății de Drept nu au oferit o variantă rezonabilă, ci mai degrabă au întârziat adoptarea unei soluții eficiente. Dintre acestea se remarcă cea apărută în vara anului 1925 privind mutarea Facultății în clădirea centrală ridicată pe fundația vechiului penitenciar din Păcurari, pe temeiul că oricum acest imobil nu poate fi transformat într-un cămin studentesc. După ce în urma ședinței Senatului Universitar din 14 iulie 1925 s-a informat Ministerul Instrucțiunii Publice cu privire la această posibilitate¹⁷, la data de 28 septembrie 1925 s-a luat decizia de a se pune la dispoziția Facultății de Drept acest spațiu¹⁸.

Propunerea nu a fost însă de natură să mulțumească așteptările profesorilor Facultății de Drept, care doreau fie achiziționarea unei clădiri mai apropiată de Palatul Universitar fie, în ipoteza fericită, construirea unui sediu corespunzător. Cum răspunsul Facultății întârzia să vină, în ședința Senatului din 9 octombrie 1926 s-a solicitat un răspuns clar și s-a avertizat asupra alternativei: „căci pe același imobil, în caz de refuz, Senatul intenționează a-l pune la dispoziția Facultății de Litere și Filozofie unde pe lângă Decanat, săli de curs și seminariile Facultății, să se rezerve 4 camere și catedrei de Geografie, de la Facultatea de Științe”¹⁹. În fața acestei solicitări ultimative, profesorul Ion Coroi, membru al Senatului și viitor decan²⁰, a răspuns în mod hotărât că „Facultatea de Drept nu se mută în localul ridicat pe fundațiile Penitenciarului Păcurari care i-a fost oferit într-o ședință anterioară”²¹. În discuțiile ce au urmat s-a reamintit faptul că acest

¹⁶ *Dare de seamă pe anul universitar 1932/33 făcută de d-l Rector Traian Bratu, cu ocazia deschiderii cursurilor anului 1933/34, în prezența M.S. Regelui Carol II, în Anuarul Universității Mihăilene din Iași, 1930-1935, Iași, Editura Universității Mihăilene, 1936, p. 12.*

¹⁷ *Ședințele Senatului Universitar în Anuarul Universității din Iași, 1924-1925...*, p. 42.

¹⁸ *Ședințele Senatului Universitar, în Anuarul Universității din Iași, Anul școlar 1925-1926, Iași, Institutul de arte grafice „Viața Românească”, 1927, p. 8.*

¹⁹ *Ibidem*, p. 8.

²⁰ Cu privire la personalitatea acestui important profesor al Facultății de Drept din perioada interbelică, a se vedea și Dan Constantin Mătă, *Ion N. Coroi – profesor de Drept roman la Universitatea din Iași*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» Iași”, Științe juridice, Tomul LII, 2006, pp. 175-192.

²¹ *Ședințele Senatului Universitar, în Anuarul Universității din Iași, Anul școlar 1925-*

local a fost trecut din patrimoniul Ministerului de Interne în cel al Ministerului Instrucțiunii Publice, fără a se cunoaște detalii despre condițiile în care a fost construit și că nu are nici un fel de mobilier sau utilități gospodărești.

Hotărârea ministrului Instrucțiunii Publice, dr. Constantin Angelescu, din toamna anului 1928 de a începe lucrările de extindere a Palatului Universitar²² a pus capăt acestor tentative de scoatere a Facultății de Drept din sediul principal al Universității și a însemnat rezolvarea delicatei probleme a spațiului didactic și administrativ necesar acesteia. Pentru a se evita repetarea situației din 1897, când repartizarea sălilor a provocat o serie de inechități față de facultățile cu un număr mare de studenți, acum s-a ridicat chiar de la început chestiunea unei împărțiri corespunzătoare. În ședința Senatului Universitar din data de 13 octombrie 1928, profesorul Ion Tănăsescu, de la Facultatea de Medicină, a avertizat asupra unei deficiențe în planul viitoarei clădiri și a atras atenția asupra faptului că „facultățile cărora li se destină clădirea încă n-au fost consultate asupra distribuțiilor încăperilor și necesitățile învățământului”²³. Din acest motiv, Senatul Universitar a luat hotărârea de a solicita ministrului Instrucțiunii Publice trimiterea la Iași a arhitectului diriginte cu planurile amănunțite ale viitoarei construcții, pentru „ca ele să fie discutate de facultățile interesate urmând ca d-nii profesori respectivi să-și facă obiecțiunile lor pentru ca noua clădire să poate corespunde menirii necesităților”²⁴.

Răspunsul ministrului față de această solicitare a venit prompt, astfel încât la ședința Senatului Universitar de peste 10 zile a participat și I. Pompilian, arhitectul șef al Ministerului Instrucțiunii Publice. În urma discuțiilor purtate s-a încheiat un proces-verbal în care alături de o serie de detalii tehnice cu privire la joncțiunea dintre cele două corpuri de clădire s-a precizat expres că noua construcție „va fi destinată facultăților de Litere, Științe și Drept”, iar „intrarea facultății de Litere se va face prin Str. Carol, aceea a facultății de Drept dinspre imobilul Veisa, iar aripa din fund va fi rezervată facultății de Științe”²⁵. În

1926..., pp. 13-14.

²² S.J.A.N., fond Universitatea din Iași, Rectorat, dosar nr. 1249/1928, *Proces-verbal nr. 2 din 13 octombrie 1928 a ședinței Senatului Universitar*, f. 4 (verso). Planurile construcției și adjudecarea lucrărilor erau aprobate încă din data de 3 iunie 1927, când ministrul Instrucțiunii Publice I. Petrovici a semnat contractul cu firma C. Ursescu-Galați & fiu (Traian Bratu, *Construcția nouă a palatului Universității*, I. *Istoricul general al construcției*, în *Anuarul Universității Mihăilene din Iași, 1930-1935...*, p. 54).

²³ S.J.A.N., fond Universitatea din Iași, Rectorat, dosar nr. 1249/1928, *Proces-verbal nr. 2 din 13 octombrie 1928 a ședinței Senatului Universitar*, f. 4 (verso).

²⁴ *Ibidem*, f. 5.

²⁵ *Idem*, dosar nr. 1249/1928, *Proces-verbal nr. 3 din 23 octombrie 1928 a ședinței Senatului Universitar*, f. 8.

legătură cu împărțirea concretă a spațiului s-a reafirmat ideea de principiu că se va ține cont de solicitările și nevoile profesorilor acestor facultăți cu asigurarea că viitoarea clădire „va cuprinde etajele și încăperile necesare pentru a-și putea satisface întreg programul care a fost dat d-lui arhitect Pompilian”²⁶. Totodată, pentru a se evita orice neînțelegere, în acest proces-verbal s-a menționat și obligația arhitectului șef ca atunci când va finaliza planul detaliat să îl supună din nou discuțiilor Senatului Universitar și profesorilor facultăților vizate.

Inaugurarea noului local al Facultății de Drept, sau cum apare în mod pretențios în unele acte ale Decanatului, Palatul Facultății de Drept, a avut loc la data de 10 iunie 1933 în prezența unui public numeros în frunte cu: Petre Andrei, subsecretar de Stat la Ministerul Instrucțiunii Publice, arhiereul Leu Botoșeanu, rectorul Traian Bratu, decanii și profesorii de la celelalte facultăți, magistrații Curții de Apel, ai Tribunalului și ai Parchetului în frunte cu primpreședinții, președinții și procurorul general etc. În raport cu cele trei săli de cursuri și mica bibliotecă existente anterior, noul local al Facultății prezenta o situație aproape nesferată: „un amfiteatru cu două etaje în care pot intra c.c. 500 persoane; două amfiteatre cu o capacitate de primire fiecare a 250 persoane; un amfiteatru în care pot sta comod 120 de persoane; două săli pentru decanat; o sală pentru cancelarie și consiliul profesorilor; zece săli de seminarii cu cancelariile lor; trei săli mari pentru bibliotecă; cancelarie pentru asistenți; trei săli pentru secretariat; câteva săli date provizoriu secției Geografie și Paleontologie de la Facultatea de Științe; câteva săli date provizoriu pentru locuința intendentului; subsolul care adăpostește oamenii de serviciu ai Facultății și mașinile pentru calorifer; un fumoar pentru studenți și un holl mare, adică sala pașilor pierduți în care este instalat și vestiarul”²⁷.

Această prezentare se înscrie fără îndoială în limitele realității, dar ea trebuie înțeleasă și în tonul triumfalist pe care și-l asumă decanul din momentul inaugurării, profesorul Petru Dragomirescu, titularul catedrei de Drept comercial²⁸. În prezentarea făcută *Localului Facultății de Drept (Anuarul Universității Mihăilene din Iași 1930-1935)*, el subliniază că „grație D-lui arhitect Pompilian, dar mai ales D-lui arhitect Ursescu, am reușit ca, după trei luni de lucrări continui să inaugurez noul local al Facultății de Drept, laolaltă cu acela al Facultății de Litere și să mut Facultatea în noul local”²⁹ și recunoaște,

²⁶ *Ibidem*, f. 8 (verso).

²⁷ Petru Dragomirescu, *Construcția nouă a Palatului Universității, II. Localul Facultății de Drept*, în *Anuarul Universității Mihăilene din Iași, 1930-1935*..., pp. 56-57.

²⁸ Tudorel Toader, Dan Constantin Măță, Ioana Maria Costea, *Dicționarul personalităților juridice românești*, București, Editura Hamangiu, 2008, p. 97.

²⁹ Petru Dragomirescu, *op. cit.*, p. 56.

doar în treacăt, că „noul local nu este terminat încă; totuși, așa cum a fost amenajat la interior, satisface în bună măsură necesitățile Facultății”³⁰.

Această ultimă apreciere apare cel puțin modestă prin prisma numeroaselor dificultăți pe care le-a întâmpinat noul decan, profesorul de Drept civil Florin Sion³¹, în scopul de a realiza funcționarea efectivă a Facultății de Drept în noul spațiu. În arhiva Facultății se găsește un număr impresionant de adrese, memorii și plângeri cu privire la situația existentă, trimise de noul decan ministrului Instrucțiunii Publice sau rectorului Universității, ceea ce îndreptățește bănuiala că inaugurarea din data de 10 iunie 1933³² a fost ușor prematură³³ și în directă legătură cu expirarea, după puțină vreme, a mandatului de decan al profesorului Petru Dragomirescu³⁴. Semnificativ este și faptul că și corespondența destinată conducerii administrative și profesorilor Facultății de Drept a fost adusă la noul local de abia începând cu finalul lunii noiembrie 1933³⁵. În același registru se înscrie și solicitarea adresată ministrului Instrucțiunii Publice, la începutul lunii martie 1934, ca „să ni se trimită și nouă un plan cât mai sumar al localului care a revenit Facultății noastre din palatul nou al Universității din Iași pentru a ști cu precizie care sunt încăperile care revin Facultății noastre și deci dreptul de a uza de ele ca și sarcinii de a le întreține”³⁶.

³⁰ *Ibidem*, p. 57.

³¹ Tudorel Toader, Dan Constantin Măță, Cosmin Dariescu, *Științele juridice*, în Gheorghe Iacob (coordonator), *Universitatea din Iași (1860-2010), Facultăți. Profesori. Școli științifice*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011, pp. 458-459.

³² Menționăm faptul că în arhiva Facultății de Drept se găsesc mai multe invitații adresate personalităților publice sau ale vieții academice ieșene pentru data de 11 iunie 1933, orele 11, în vederea participării la „inaugurarea localului amenajat pentru Facultatea de Drept, în aripa nouă din strada Carol” (S.J.A.N. Iași, fond Facultatea de Drept, dosar nr. 211/1933, filele 125-134).

³³ Recepția întregii aripi sudice a Universității s-a făcut la data de 24 martie 1938, dar finalizarea efectivă și dotarea cu mobilier s-a realizat de abia în anul 1960 (Em. Bold, Gh. Platon, Gh. Tanasă, *Legislație, structură, profesori, studenți, baza materială*, în Gh. Platon, V. Cristian (redactori responsabili), *Istoria Universității din Iași*, Iași, Editura Junimea, 1985, p. 137).

³⁴ În ședința din data de 19 iunie 1933, Consiliul Facultății de Drept l-a ales în funcția de decan pe profesorul Florin Sion. Într-o cerere din data de 25 septembrie 1933, profesorul Petru Dragomirescu solicită ministrului Instrucțiunii Publice să facă „confirmarea noului decan pe ziua de 15 octombrie a.c. pentru ca vechiul decan să poată termina lucrările întreprinse cu amenajarea localului în care a instalat Facultatea de Drept” (S.J.A.N. Iași, fond Facultatea de Drept, dosar nr. 211/1933, Adresa din 25 septembrie 1933 a decanului Facultății de Drept către ministrul Instrucțiunii Publice, f. 207).

³⁵ *Idem*, Adresa nr. 1849 din 24 noiembrie 1933 a decanului Facultății de Drept către directorul Poștei Iași dosar nr. 211/1933, f. 247.

³⁶ *Idem*, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 563 din 8 martie 1934 a decanului Facultății de Drept către ministrul Instrucțiunii Publice, f. 126.

În afară de prețurile care acum păreau prea mari, principalele probleme au fost cele legate de proasta executare a unor lucrări sau nefinalizarea altora care făceau impracticabil spațiul odată cu începutul iernii. Pentru înțelegerea corectă a situației de fapt, semnificativă este o adresă de la sfârșitul lunii ianuarie 1934 către Rectoratul Universității în care se făceau următoarele solicitări în vederea finalizării construcției: tencuirea fațadei; dărâmarea imobilului vechi „care mai stă în fața noului palat al Facultății [...] întreținându-se astfel o stare de neestetică și chiar de murdărie în fața Facultății”; nivelarea terenului în vederea amenajării curții; terminarea etajului superior al clădirii în care urma să se instaleze seminarile facultății; tencuirea și pardosirea camerelor din subsolul clădirii; „terminarea plafoanelor și elementelor de artă din întreaga clădire pentru ca sălile de la decanat, cancelariile și sălile de curs să-și capete aspectul convenit de frumos, ca și de util, căci în felul cum sunt astăzi nu numai că jighește ochiul și simțul estetic, dar conduc prea bine și zgomotul fiind făcute din beton armat și nu se poate lucra în liniște”³⁷.

În aceste condiții, expresia seacă a profesorului Petru Dragomirescu că „*sub decanatul succesorului meu s-au mai făcut unele lucrări*”³⁸ dezvăluie mai degrabă situația conflictuală dintre unii profesori ai Facultății de Drept, decât realitatea demonstrabilă cu documente. În mod concret, în perioada decanatului lui Florin Sion s-au făcut pașii decisivi pentru amenajarea spațiului interior și exterior al Facultății constând în tencuirea, zugrăvirea³⁹, parchetarea, mozaicarea sau pardosirea sălilor⁴⁰, în realizarea mobilierului pentru secretariat, cancelarii, săli de curs⁴¹ și seminarii⁴². În același registru se înscrie și demolarea unor construcții vechi, curățarea curților interioare și exterioare și amenajarea unei frumoase grădini cu bănci, pomi și flori decorative⁴³.

³⁷ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 86 din 24 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 39.

³⁸ Petru Dragomirescu, *op. cit.*, p. 57.

³⁹ La finalul lunii ianuarie 1934 se încheiase zugrăvirea doar a unei mici părți din sălile Facultății de către firma Marcu Leibovici. Rămânea de zugrăvit amfiteatrul mare, sălile bibliotecii și o parte din sălile seminarilor (S.J.A.N. Iași, fond Facultatea de Drept, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 102 din 29 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 46).

⁴⁰ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 178 din 11 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 75.

⁴¹ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 344 din 24 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept, f. 98.

⁴² De exemplu, pentru mobilarea fiecărei săli de seminar a fost nevoie de 4 mese mari și scaunele aferente, catedră, birou și fotolii pentru profesori (Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa 4 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 88).

⁴³ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 181 din 11 februarie 1934 a decanului

Alături de cabinetele profesorilor și a spațiilor didactice au fost amenajate și alte de încăperi necesare pentru buna desfășurare a procesului de învățământ. În primul rând, la etajul superior al noii clădiri a fost mutată biblioteca în trei săli încăpătoare: o sală de lectură pentru corpul profesoral cu 20 de locuri, o sală de lectură pentru studenți cu 100 de locuri și o cameră pentru prelucrarea fondului de bibliotecă⁴⁴. S-a comandat și un mobilier pe măsură constând în: 100 scaune, o catedră de stejar pentru bibliotecarul supraveghetor, 15-20 mese din același material ce aveau dispozitive pentru atașarea de geamuri despărțitoare și dulapuri pentru cărți⁴⁵. În al doilea rând, în cadrul Facultății s-a organizat și un atelier de legătorie⁴⁶ și un oficiu de editare al cursurilor, ambele indispensabile unei instituții de învățământ cu un număr atât de mare de cursanți.

Toate aceste lucrări de instalare și amenajare au presupus cheltuieli considerabile din bugetul Facultății, în condițiile în care sub diverse pretexte se încerca suplimentarea costurilor. În general, se afirmă că pentru amenajarea interioară a noului spațiu Facultatea de Drept a contribuit cu suma de 500.000 lei⁴⁷. Afirmarea trebuie limitată doar la aportul Facultății pentru cheltuielile de instalare a sistemului de încălzire, deoarece costurile pentru amenajarea interioară și pentru achiziționarea mobilierului, care s-au dovedit mult mai mari (612.977 lei pentru bibliotecă și 1.607.369 lei „pentru instalarea de apă și lumină, tencuit și zugrăvit, podit, mobilier de cancelarie, săli de curs, seminarii, tâmplărie”⁴⁸) au fost suportate integral din taxele percepute de la studenți. Din acest motiv s-a dat în epocă o înaltă apreciere efortului financiar al studenților Facultății, care plăteau de mai mulți ani o taxă specială pentru construcția noului

Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 71; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 689 din 23 martie 1934 a decanului Facultății de Drept către directorul Școlii Normale din Iași, f. 177; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 805 din 27 aprilie 1934 a decanului Facultății de Drept către Primarul Municipiului Iași, f. 221.

⁴⁴ Doina Papuc, *Biblioteca de Drept la 120 de ani*, în „Biblos”, nr. 6, 1998, p. 11.

⁴⁵ S.J.A.N. Iași, fond Facultatea de Drept, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa decanului Facultății de Drept către rectorul Universității din data de 16 februarie 1934, f. 81; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 395 din 26 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către directorul Școlii Superioare de Meserii, f. 107.

⁴⁶ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 294 din 21 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către directorul Casei Grafice, f. 94.

⁴⁷ Ion Agrigoroaiei, *Baza materială a Universității*, în Gheorghe Iacob, Alexandru-Florin Platon (coordonatori), *op. cit.*, p. 376.

⁴⁸ S.J.A.N. Iași, fond Facultatea de Drept, dosar nr. 213/1934, vol. II, Adresa nr. 1877 din 4 decembrie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 441. De precizat că aceste sume certe se raportau doar la lucrările deja executate. Cum însă amenajarea interioară și exterioră nu se încheiase erau previzionate noi cheltuieli care s-ar fi ridicat la uriașă sumă de 5.000.000 lei.

palat în cuantum de 200 lei, în cazul celor de la licență, și de 500 lei, în cazul celor de la doctorat⁴⁹. Ulterior taxa pentru construcție de 500 lei s-a generalizat și s-a adăugat taxa pentru bibliotecă și întreținere de 200 lei⁵⁰.

În plus, verificarea lucrărilor oferea de multe ori prilejul constatării unor deficiențe majore sau a unor improvizații periculoase sau deranjante. Corespondența conducerii Facultății cu directorii atelierelor de execuție sau cu antreprenorii relevă aceste aspecte contencioase și tonul critic, adesea amenințător, al decanului Florin Sion pentru respectarea clauzelor contractuale.

Astfel, la data de 9 ianuarie 1934 acesta îi transmitea directorului Școlii Superioare de Meserii din Iași nemulțumirea sa față de intenția de a reduce numărul pieselor de mobilier executate, deși prețurile fixate, considerate deja „cam mari”, rămâneau neschimbate⁵¹. La data de 25 februarie 1934 se adresa arhitectului Beno Grossman care întârzia lucrările de reparații necesare după instalarea sistemului de încălzire solicitându-i ca în cel mai scurt timp „să se înceapă cu asiduitate punând cât mai mulți lucrători” toate operațiunile de refacere (astuparea găurilor din pereți, tencuirea și zugrăvirea acestora, repararea parchetelor și a mobilierului amfiteatrelor, reșezarea lambriurilor etc.)⁵². Cum vopsea de pe culoarele Facultății începuse deja să cadă, la data de 11 martie 1934 s-a trimis antreprenorului Carol Ludvig o înștiințare în care se arăta că „o atare stare vă impune refacerea acestei lucrări de vopsitorie conform regulilor artei în contul D-voastră” în caz contrar „veți ști că vă ținem răspunzători de felul cum ați executat lucrarea”⁵³.

Dintre toate problemele legate de instalarea Facultății în noul local, cea a asigurării încălzirii a fost cea mai dificilă în condițiile în care cursurile se desfășurau în plină iarnă. Facultatea de Drept își asumase obligația de contribui cu suma de 500.000 lei la cheltuielile de montare a unui sistem de încălzire de care urma să beneficieze o parte mai extinsă din aripa sudică a Universității. Deși termenul de plată era în momentul recepției lucrării⁵⁴, în speranța de a

⁴⁹ *Tablou recapitulativ de taxele percepute de la studenții Universității din Iași, în anul școlar 1925/1926, în Anuarul Universității din Iași, Anul școlar 1925-1926...*, p. 22; Petru Dragomirescu, *op. cit.*, p. 56.

⁵⁰ S.J.A.N. Iași, fond Facultatea de Drept, dosar nr. 213/1934, vol. II, Adresa nr. 1887 din 4 decembrie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 444.

⁵¹ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 3 din 9 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către directorul Școlii Superioare de Meserii, f. 2.

⁵² Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 385 din 25 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către arhitectul Beno Grossman, f. 106.

⁵³ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 588 din 11 martie 1934 a decanului Facultății de Drept către Carol Ludvig, f. 135.

⁵⁴ Idem, dosar nr. 211/1933, Adresa nr. 1720 din 6 noiembrie 1933 a decanului Facultății de

dinamiza operațiunile decanul Facultății a preferat să achite un avans de 70.000 lei chiar în momentul primirii devizului de la firma Sulzer, la începutul lunii ianuarie 1934⁵⁵. Tot atunci se cerea aprobarea pentru alte lucrări urgente (amenajarea de către firma Gh. Iritz a unor guri de scurgere în sala cazanelor) în condițiile în care la data de 20 ianuarie 1934 era stabilit momentul de punere în funcțiune a caloriferului⁵⁶. Termenul nu a fost respectat⁵⁷, însă în data de 8 februarie 1934, cu două zile înainte de recepția instalației⁵⁸, acest avans a fost suplimentat cu suma de 200.000 lei tocmai pentru a nu se interpreta că Facultatea face greutăți firmei ce s-a ocupat de proiect⁵⁹.

Istoria finalizării acestei lucrări arată nu doar cât de iluzorie a fost gândirea acestei date, dar și cât de dificilă s-a dovedit respectarea oricărui termen în condițiile unei relaxări evidente în respectarea rigorilor contractuale. Chiar în ziua stabilită inițial pentru punerea în funcțiune a instalației de încălzire, decanul Florin Sion a reamintit rectorului Universității stăruința Facultății de Drept ca „instalarea caloriferului să se facă până la data care a fost dintru-început fixată și pentru care am avut și avem asigurările d-lui inginer și a conducătorului de aici, ținându-se seama că Facultatea duce mare greutate din lipsa de încălzire și face cheltuieli enorme cu încălzirea sălilor de curs cu sobe”⁶⁰. Această soluție provizorie a folosirii unor sobe de teracotă s-a dovedit destul de repede nu doar incomodă, dar și periculoasă pentru siguranța generală a clădirii.

Drept către rectorul Universității, f. 260.

⁵⁵ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 11 din 11 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 2.

⁵⁶ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 9 din 11 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 5.

⁵⁷ De precizat că și termenul de 20 ianuarie 1934 făcea parte dintr-un lung șir de termene care fuseseră depășite. În mod firesc, s-a dorit instalarea sistemului de încălzire înainte de venirea anotimpului rece pentru a nu afecta activitatea normală a facultății. Cu toate acestea la începutul lunii decembrie 1933 decanul Facultății făcea presiuni la Ministerul Instrucțiunii Publice pentru a dispune „ca antrepriza să fie obligată ca în cel mai neîntârziat timp să înceapă instalarea caloriferului, ca cel puțin după Crăciun, Facultatea să poată a-și avea asigurată încălzirea sălilor de curs” (Idem, dosar nr. 211/1933, Adresa nr. 1967 din 7 decembrie 1933 a decanului Facultății de Drept către ministrul Instrucțiunii Publice, f. 303).

⁵⁸ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 169 din 9 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 69.

⁵⁹ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 161 din 8 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 67. Ultima parte a contribuției, în sumă de 230.000 lei, a fost vărsată la începutul lunii aprilie 1934 (Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 755 din 4 aprilie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 199).

⁶⁰ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 70 din 20 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 29.

Încă din data de 6 decembrie 1933 s-a semnalat faptul că aceste sobe sunt realizate din materiale de proastă calitate, „au plesnit de la prima dată când s-a făcut foc în ele” sau „scot o fumărărie care face imposibilă ținerea cursurilor”⁶¹. Starea precară a acestora a fost augmentată de proasta instalare, astfel că ele au fost cauza a trei incendii minore în trei săli. Situația era însă suficient de gravă pentru ca decanul Facultății să se adreseze rectorului la data de 22 ianuarie 1934 cu următoarele cuvinte: „Desigur, că dacă nu se puteau utiliza locurile de ventilație era mai bine să nu se facă aceste sobe și nici să se investească în ele sumele ce s-au investit pentru ca având iluzia că vom avea căldură să ne mutăm în noul palat al Facultății”⁶². S-a solicitat, totodată, anchetarea acestei situații de către un specialist pentru a se constata starea materialelor și eventualele vicii ascunse în scopul obținerii unor despăgubiri care să acopere prejudiciul produs.

O altă problemă stringentă a fost aceea a asigurării personalului auxiliar și de întreținere care să corespundă nevoilor noului spațiu. Cei doi oameni de serviciu de care dispunea Facultatea de Drept se dovedeau total insuficienți în condițiile în care acum aveau „de servit patru etaje, un număr înzecit de camere ca în vechiul local și având a face și serviciul de poștă și alte curse în oraș și la Universitate plus spartul lemnelor”⁶³. În aceste condiții se solicita Ministerului Instrucțiunii Publice acordul pentru angajarea unui personal suplimentar, care să cuprindă încă doi oameni de serviciu, un portar, un mecanic și un ajutor de mecanic pentru buna funcționare a instalației de încălzire. Date fiind restricțiile bugetare la nivel național, se propunea ca plata salariilor noilor angajați să se facă din fondurile Facultății de Drept, până când Ministerul își va rectifica bugetul anului în curs⁶⁴.

Aceeași variantă în asigurarea retribuției a fost propusă și pentru postul de intendent al „Palatului” Facultății. Spațiul vast de care dispunea acum Facultatea

⁶¹ Idem, dosar nr. 211/1934, Adresa nr. 1953 din 6 decembrie 1933 decanului Facultății de Drept către ministrul Instrucțiunii Publice, f. 320.

⁶² Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa decanului Facultății de Drept către rectorul Universității din data de 22 ianuarie 1934, f. 51.

⁶³ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 33 din 15 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către ministrul Instrucțiunii Publice, f. 17.

⁶⁴ Chiar dacă a fost prezentată ca o soluție provizorie, această situație s-a păstrat și în anul bugetar următor. La data de 21 octombrie 1934, decanul Facultății de Drept se plângea rectorului Universității că deși s-a cerut ca în noul buget să se cuprindă un personal de serviciu suplimentar, în realitate „nu s-a obținut nimic”: „De aceea, facultatea care avea înainte 4 servitori pentru 5 camere; azi, nu are bugetar decât 2 servitori pentru 30 camere duble ca mărime /.../. Facultatea din fondurile ei plătește extrabugetar un contabil cu 3000 lei lunar; un servitor cu 1.500 lei lunar, un lucrător legător de cărți cu 1800 lei lunar, o femeie de serviciu etc.” (Idem, dosar nr. 213/1934, vol. II, Adresa nr. 1585 din 21 octombrie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 352).

și mai ales necesitatea de a se asigura o bună gospodărire a acestuia solicitau înființarea noului post, intendentul Universității fiind depășit de situație. Până la clarificarea dispozițiilor bugetare s-a numit cu titlu provizoriu un licențiat în Drept, I. Văleanu, care avea obligația „de a locui în Palatul Facultății pentru a putea exercita mai de aproape observarea”⁶⁵.

Dincolo de aceste probleme ale instalării, inaugurarea localului Facultății de Drept a favorizat noi proiecte care, deși nu s-au finalizat, sunt elocvente pentru ceea ce se înțelegea prin menirea școlii în România interbelică. O instituție modernă de învățământ modernă trebuie să se ocupe nu doar de pregătirea intelectuală a tinerilor, ci și de asigurarea condițiilor pentru întreținerea sănătății mentale și fizice a acestora⁶⁶. În spiritul acestei idei se înscrie și planul construirii, lângă Facultate, a unei baze sportive care să contribuie la confortul și sănătatea studenților. Inițial se preconiza amenajarea unui teren de tenis pe spațiul viran de lângă intrarea în clădire, de care ar fi beneficiat în mod gratuit studenții Facultății⁶⁷. Ulterior, proiectele au devenit mai ambițioase și au vizat construirea unui cămin studentesc și a unui vast complex sportiv, lângă Seminarul Pedagogic, cuprinzând o sală mare de circa 15 x 10 m, o sală mai mică de 5 x 6 m, o sală la subsol cu piscină, cinci cabine de duș și vestiar⁶⁸.

Fiind proiecte de mare anvergură, în realizarea lor s-a solicitat și sprijinul Ministerului Instrucțiunii Publice cu argumentul că doar în așa fel „se va asigura

⁶⁵ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 180 din 11 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 70; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 179 din 11 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către I. Văleanu, f. 76.

⁶⁶ În mod concret s-a înființat în cadrul facultății un *Oficiu de sănătate* cu scopul de a se oferi asistența medicală de bază și de a se realiza un cazier medical pentru fiecare student în speranța un control mai eficient al bolilor contagioase (Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 343 din 24 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 97). Principala problemă a fost aceea a asigurării medicamentelor, materialului sanitar și instrumentarului medical solicitându-se, în repetate rânduri, sprijinul Ministerului Instrucțiunii Publice, a Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor sociale și a Rectoratului Universității din Iași (Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 753 din 25 martie 1934 a decanului Facultății de Drept către ministrul Instrucțiunii Publice, f. 161; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 754 din 4 aprilie 1934 a decanului Facultății de Drept către profesorul N. Dașcovici, f. 198; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. II, Adresa nr. 859 din 2 mai 1934 a decanului Facultății de Drept către ministrul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor sociale, f. 248; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. II, Adresa nr. 886 din 9 mai 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 260).

⁶⁷ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 105 din 29 ianuarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 47; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa decanului Facultății de Drept către directorul Fabricii Textila din 15 februarie 1934, f. 87.

⁶⁸ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 181 din 11 februarie 1934 a decanului Facultății de Drept către rectorul Universității, f. 71; Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 470 din 1 martie 1934 a decanului Facultății de Drept către arhitectul I. Pompilian, f. 113.

sănătatea fizică dar și morală a studențimii noastre care va găsi aici recreația pentru orele libere și a nu mai căuta derivație în preocupări străine de chemarea în sine a studențimii – muncă școlărească”⁶⁹. Deși argumentul era fără îndoială viabil, mai cu seamă în contextul în care curentele politice extremiste atrăgeau un mare număr de studenți ai Facultății de Drept, proiectul nu a găsit susținere la București, astfel că a fost abandonat în scurtă vreme.

Spre sfârșitul deceniului al IV-lea situația locativă a Facultății de Drept se îmbunătățise vizibil, chiar dacă amenajarea completă a tuturor spațiilor nu se încheiase nici la începutul războiului. Aceasta a fost, în primul rând, meritul a numeroase promoții de studenți, care timp de două decenii au suportat așa-numitele „taxe de construcție și întreținere” a căror valoare nu era de neglijat. În al doilea rând, trebuie recunoscute eforturile profesorilor acestei facultăți, în special ale profesorilor Ion Coroi, Petru Dragomirescu și Florin Sion, care din poziția de decan au acționat pentru o bună efectuare a lucrărilor intrând de multe ori în conflict cu arhitecții și antreprenorii. O mare parte dintre aceste realizări s-au pierdut însă în distrugerile războiului, imaginile Universității întoarsă din refugiul de la Alba Iulia fiind dureroase față de aspirațiile și eforturile depuse de profesorii și studenții Facultății de Drept în anii imediat ulterioari inaugurării noului local.

On the University Interwar History: Inauguration of the "Palace" of the Faculty of Law

(Summary)

Keywords: academic staff, infrastructure, teaching activities

The present research aims to reveal how the expansion of spaces for teaching within the Faculty of Law at the University of Iași took place. The author focuses on the issues related to the infrastructure of the Faculty of Law, one of the founding faculties of the modern University of Iași. After the inauguration of the new University Palace in Copou, the above mentioned

⁶⁹ Idem, dosar nr. 213/1934, vol. I, Adresa nr. 564 din 8 martie 1934 a decanului Facultății de Drept către ministrul Instrucțiunii Publice, f. 127.

faculty faced the lack of space, especially since this domain of specialization knew a higher interest. The issue became more acute after World War II, when the number of students increased greatly, especially since the Kingdom of Romania was added Basarabia, a province which had been under Russian domination. On this occasion many young students on the left side of the Prut River came to Iași, as they were mainly interested in building a carrier related to liberal professions. The numerous bureaucratic issues came to an end when a new building was founded, namely the "Palace" of the Faculty of Law, on June 10th, 1933. The present approach aims to depict how a proper teaching space was created for the Faculty of Law of the University of Iași, in the extension of the University Palace in Copou.

